
Sprawozdanie z sesji naukowej 85-lecie województwa łódzkiego. Przeszłość i terażniejszość

Z okazji obchodów 85. rocznicy powstania województwa łódzkiego Uniwersytet Łódzki wspólnie z Urzędem Marszałkowskim w Łodzi zorganizował 9 listopada 2004 r. sesję naukową *85-lecie województwa łódzkiego. Przeszłość i terażniejszość* w Pałacu Biedermannów (ul. Franciszkańska 1/5). Zadaniem sesji było wypełnienie luki, jaką jest nie opracowana jeszcze w pełni historia tego regionu, dlatego materiały zebrane podczas posiedzenia zostaną wydane drukiem.

Bezpośrednią organizacją zajęła się Katedra Historii Polski Najnowszej UŁ. Przewodniczenie objęli: prof. dr hab. Kazimierz Badziak, prof. dr hab. Paweł Samuś oraz prof. dr hab. Maria Nartowicz-Kot. Urząd Marszałkowski w Łodzi reprezentowali: marszałek Stanisław Witaszczyk i wicemarszałek Anna Pilarska, UŁ – rektor, prof. dr hab. Wiesław Puś, inicjator całej imprezy, oraz prorektor prof. dr hab. Eliza Małek. Sesję swoją obecnością zaszczycił również prezydent miasta Łodzi dr Jerzy Kropiwnicki.

Obrazy otworzyły wystąpienia Rektora UŁ, Marszałka Województwa Łódzkiego i Prezydenta Miasta. Rektor przypomniał, iż sesja ma miejsce w przededniu święta niepodległości – tak ważnego dla każdego Polaka – i że tworzenie województwa łódzkiego nierozzerwalnie związane było właśnie z powstawaniem ogólnych zrębów wolnego państwa polskiego. Marszałek podkreślił wagę obchodów i związanych z nimi uroczystości i imprez okolicznościowych, które powinny wpłynąć na integrację społeczności województwa i uwypuklić jego osiągnięcia oraz odrębności. Prezydent przypomniał, że jest to nie tylko 85. rocznica powstania województwa łódzkiego, ale również 15. rocznica powstania samorządu w Polsce. Złożył podziękowania dla Wojewody i Uniwersytetu za wkład w budowanie tożsamości regionalnej.

Obrazy podzielono na dwie części – pierwsza objęła dzieje regionu do II wojny światowej, zaś druga – wydarzenia, mające miejsce już po wojnie.

Część pierwszą otworzył prof. zw. dr hab. Marek Koter referatem pt. *Historyczno-geograficzne uwarunkowania powstania i rozwoju województwa łódzkiego*. Profesor podkreślił, iż trudno jest mówić o Łodzi i „regionie łódzkim” przed XIX w. Jednak samo województwo, a raczej jego ziemie, istniały jako prowincja łęczycka, ukształtowana w ścisłym powiązaniu z dorzeczem i granicami wyznaczonymi przez

działy wodne. Przez wieki obowiązywały tu również różne podziały administracyjne, a co za tym idzie i różne nazwy ich jednostek, a dopiero 2 sierpnia 1919 r., decyzją Sejmu Ustawodawczego, powołano do życia województwo łódzkie.

Następnym prelegentem był dr Jacek Walicki, który wygłosił referat pt. *Tradycje administracyjne na ziemiach środkowej Polski między okresem staropolskim a odrodzeniem państwa polskiego*. Omówił zmiany, jakim podlegała polska administracja poddana obcym wpływom – najpierw pod zaborem pruskim, później rosyjskim, a wreszcie pod okupacją niemiecką podczas I wojny światowej.

Kolejny prelegent, mgr Ireneusz Polit, przedstawił referat pt. *Utworzenie województwa łódzkiego w 1919 r. i główne kierunki działalności administracji wojewódzkiej w okresie międzywojennym*. Opisał w nim problemy ze znalezieniem siedziby dla władz województwa w Łodzi w hotelu Bristol, a następnie w 1927 r. w pałacu Poznańskich, oraz starania, by wybudować własny odpowiedni gmach. Następnie prelegent zaprezentował sylwetki ośmiu przedwojennych wojewodów.

Przed przerwą głos w dyskusji zabrał prof. dr hab. Marek Kryczka, który mówił o identyfikacji regionalnej i o tym, jak wiele pracy musimy włożyć jeszcze, by wytworzyły się silne więzi poczucia tożsamości regionalnej.

Po przerwie referat pt. *Województwo jako jednostka podziału administracyjnego kraju i władza administracyjna drugiego stopnia w okresie międzywojennym* wygłosił prof. dr hab. K. Badziak poruszając problem procesu tworzenia się drugiego stopnia administracji państwowej. Początkowo bowiem miały istnieć tylko powiaty, co okazało się jednak niewystarczające, dlatego 2 sierpnia 1919 r. weszła w życie ustawa o utworzeniu województw. Miała ona charakter tymczasowy, a obowiązywała przez całe 20-lecie międzywojenne i była podstawą do organizacji całego kraju. W dalszej części referatu podkreślono trudności z budową samorządu wojewódzkiego, o którego powołaniu mówiła Konstytucja z 1921 r.

Wystąpienie prof. dr hab. M. Nartonowicz-Kot na temat *Samorząd gminny i powiatowy w okresie międzywojennym na przykładzie województwa łódzkiego* obejmowało dwa zagadnienia: organizację samorządu i główne kierunki jego działalności. Organizując samorząd, początkowo czerpano z wzorców XIX-wiecznych, dlatego na początku było kilka typów samorządów, co wymagało regulacji, zwłaszcza w regionach z małymi tradycjami, jak np. w Łódzkiem. Pierwsze ustawy w tym względzie miały być tymczasowe, ale obowiązywały przez dłuższy czas. Sejm przedłużał każdorazowo kadencje rad

samorządowych do czasu wydania nowej ustawy, co w praktyce powodowało pogorszenie prac rad. Działania samorządów szły w kierunku dbania o zdrowie, oświatę, drogi, budynki mieszkaniowe i wiele innych kwestii, istotnych dla mieszkańców regionów.

Następny referent, dr Małgorzata Łapa, omówiła *Główne kierunki rozwoju gospodarczo-społecznego województwa łódzkiego w latach 1919–1939*. Przedstawiła problemy, z jakimi musiały się uporać ziemie polskie po zniszczeniach I wojny światowej. W kwestii gospodarczej Polska, a w tym województwo łódzkie, musiała podjąć dzieło wyjścia na ścieżkę szybkiego wzrostu. W referacie podkreślono zwłaszcza, jak wiele dokonano w dwu dziedzinach: rozwoju komunikacji i elektryfikacji województwa łódzkiego.

Na zakończenie tej części sesji został przedstawiony komunikat mgr. Arkadiusza Rzepkowskiego pt. *Ludność województwa łódzkiego w świetle spisów powszechnych 1921 i 1931 r.* Komunikat wzbudził dyskusję. Doktor J. Walicki podkreślił, że jego przedmówca używa niepoprawnie pewnych pojęć. Podobne zastrzeżenia miał prof. dr hab. W. Puś, podkreślając, że np. pojęcie „samodzielni” jest zbyt enigmatyczne dla przeciętnego słuchacza, operującego podziałami warstwowo-klasowymi. Profesorowie Andrzej Sulibowski i M. Kryczka mieli kilka pytań do referatów prof. M. Nar-tonowicz-Kot i dr M. Łapy.

Drugą część obrad rozpoczął dr hab. Leszek Olejnik referatem *Województwo łódzkie w latach 1945–1975*. W pierwszej części wystąpienia opisał granice województwa i zmiany, jakim podlegało ono po II wojnie światowej, począwszy od dekretu PKWN z 1944 r., aż po ostateczne modyfikacje poczynione w 1975 r., kiedy to liczyło 157 gmin. Drugą część poświęcona była zmianom w strukturze demograficznej. Następnie omówił jak kształtowały się władze lokalne i rozwijały różne działy gospodarki, zwłaszcza przemysł włókienniczy.

Jako następny głos zabrał dr Michał Kasiński przedstawiając referat nt. *Reforma administracji publicznej 1998 a województwo łódzkie*. Prelegent próbował odpowiedzieć na pytania, w jakim celu przeprowadzono w ogóle reformę, co zrobiono w tym zakresie. Celem było przełamanie centralizacji władzy państwowej i resortowego zarządzania gospodarką i to właśnie starano się wprowadzić przez utworzenie 16 dużych województw. Jednak nie powiódł się zamiar podniesienia efektywności zarządzania, gdyż powiaty nie mają uprawnień w kwestii działalności gospodarczej.

Referat prof. dr. hab. A. Sulibowskiego i dr Danuty Walkiewicz pt. *Zróżnicowanie przestrzeni społeczno-gospodarczej województwa łódzkiego na przełomie XX i XXI wieku* wprowadził słuchaczy w prob-

lematykę struktury miast województwa w związku z wyodrębnieniem się aglomeracji przemysłowej.

Prelegenci: mgr Barbara Czajka i mgr Piotr Bierczyński w wystąpieniu *Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego na rzecz Łodzi i województwa łódzkiego – przeszłość, teraźniejszość, prognozy* opisali koleje losów związanych z powstaniem i działalnością biblioteki, a także zwrócili uwagę na jej rosnącą rolę w procesach integracyjnych województwa łódzkiego.

Z ważnymi dla historyka badającego dzieje regionu *Zmianami w strukturze archiwalnej na obszarze ziem województwa łódzkiego i stanem zachowanych zasobów archiwalnych do dziejów administracji* zapoznali zebranych mgr Urszula Zarzycka-Sutter i mgr Paweł Pietrzyk. Obecnie archiwa nie są już powiązane z administracją, a dzisiejsze Archiwum Państwowe w Łodzi, powstałe w 1936 r., łączy w swych strukturach dawne archiwa piotrkowskie (1919) i kaliskie (1920).

Sesję zakończyło przedstawienie trzech komunikatów: dr. Witolda Jarno pt. *Zarządy wojskowe (okręgowe) na obszarze Polski Środkowej 1918–1946*, mgr Mileny Przybysz nt. *Podziały administracyjne kościoła rzymsko-katolickiego na ziemiach Polski Środkowej po 1918* oraz mgr. Dariusza Jakóbka o *Izbie Rolniczej w Łodzi w okresie międzywojennym i odrodzeniu samorządu rolniczego w 1995 r.* Po tych komunikatach nastąpiło oficjalne podsumowanie i zamknięcie obrad.

Sesja wniosła niewątpliwy wkład w poznawanie historii regionu łódzkiego, a zwłaszcza jego dziejów administracyjnych i samorządowych. Na pewno stanie się początkiem szerszych badań poświęconych zagadnieniom, które na niej, jakże ogólnikowo, przedstawiono.

ANETA CILULKA
Uniwersytet Łódzki

Sprawozdanie z uroczystości Jubileuszu profesor Krystyny Śreniowskiej

---

1 grudnia 2004 roku o godzinie 17.00 w Pałacu Biedermanna w Łodzi odbyło się koleżeńskie spotkanie z okazji Jubileuszu prof. dr hab. Krystyny Śreniowskiej. Inicjatorem uczczenia 90. rocznicy urodzin Pani Profesor był Rektor Uniwersytetu Łódzkiego, prof. dr hab. Wiesław Puś.